

Кузьменко М. Д. кандидат психологічних наук
НМЦ КП МО України

<https://orcid.org/0000-0001-5874-9792>

Сіткарь І. І. психолог, МО України

<https://orcid.org/0000-0001-8020-4721>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ПОВІДОМЛЕНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті розкривається аспекти сучасного стану та перспектив оцінки достовірності інформації, яка повідомляється. Відбувається збільшення кількості психологічних досліджень, методів їх проведення, новітніх технологій задля покращення верифікації достовірності інформації. На теперішній час використовуються такі сучасні технічні засоби як поліграф, EyeDetect, інфрачервона камера та інші.

Ключові слова: оцінка достовірності; поліграф; психологічні методи; брехня; неконгруентність; психофізіологічні механізми.

Постановка проблеми. Проблема достовірності інформації бере свій початок ще з давніх віків, де наші предки знаходили різні методи дізнання, правду людина говорить чи ні. Розвиток емпіричних наук сучасності дав підстави для розроблення різноманітних, засобів, методів, способів, та технологій «детекції брехні», які на теперішній час для досягнення цієї мети використовуються різні технічні засоби [1; 11, 193]. Однак поняття "достовірність" завжди викликало і сьогодні викликає у фахівців проблему, а саме, повідомляє людина достовірну інформацію чи ні?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі оцінки достовірності приділялася значна увага науковцями 20-21 століття. Окремі з них зосереджували свою увагу на дослідженні інструментального способу детекції брехні, а саме теорії виявлення приховуваної інформації (У.М. Марстон – перший засновник поліграфа; Л. Кілер – удосконалив та створив повноцінний поліграф; П.М. Єршов та П.В. Сімонов – досліджували поведінку за мотивами і потребами людини; Є.А. Костандов – вивчали зорову невербальну установку; О.Р. Лурія – діагностував кардіоактивність; Ф.Е. Інбау – здійснював вивчення і розробку механізмів кримінального допиту; Г. Бен-Шахар – займався прикладною психофізіологією та інш.). Проблематика неінструментальної детекції брехні розкривається у дослідженнях П. Екмана – теорія обману, В.А. Лабунської - невербальні засоби спілкування, О. Фрайя - профайлінг,

М. Цукермана – теорія пошуку відчуттів тощо, де описано засоби і критерії оцінки достовірності інформації за невербальною або мовленнєвою поведінкою особистості. Разом з цим, питання оцінки достовірності повідомленої інформації все ще залишається актуальним і не до кінця дослідженим й на теперішній час. Саме тому, **метою статті** є здійснення аналізу сучасного стану та визначити перспективні технології оцінки достовірності повідомленої інформації. Для досягнення мети статті застосовувалися наукові **методи** аналізу, концептуалізації, синтезу та систематизації.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство будується на міжособистісних відносинах задля безперервного обміну інформацією. Суть такої комунікації полягає в передачі інформації до конкретного суб'єкта у найменш викривленому вигляді. Однак, в умовах дійсності, відбувається збій комунікативного процесу, що призводить до викривлення первинної інформації, неправильного трактування попередніх висновків, сформованих на особистому життєвому досвіді, нерідко відмінних від основної суті сповіщення, розвитку феномену нерозуміння тощо.

Найпоширенішим з випадків викривлення правдивої інформації найбільшої уваги на сьогодні потребує феномен брехні. З точки зору психології, брехливими є не лише повідомлення, в яких особа умисно викривляє будь-які факти. Для кваліфікації брехні достатньо, щоб один зі співрозмовників вважав, що він обманює, тобто навмисно спотворює факти [7].

Питання психології

У вирішенні цього питання фахівці в галузі аналізу і прогнозування поведінки людини стали звертати особливу увагу на методи інструментальної оцінки достовірності, що останнім часом базуються на психофізіології і включають в себе такі апаратні засоби, як енцефалограф, МРТ, поліграф і айтрекер тощо. Це обумовлюється прагненнями дослідників мати справу з високодостовірними критеріями і показниками, хоча відшукування і встановлення об'єктивно-наслідкових зв'язків все ще залишається досить складним завданням [2, 108].

Результати сучасних досліджень у галузі інструментальної детекції брехні дозволяють стверджувати, що психофізіологічні дослідження із застосуванням поліграфа (ПФДЗП) неодноразово підтвердили свою доцільність і вже декілька десятиліть успішно використовуються з метою перевірки інформації, що повідомляється обстежуваною особою у багатьох кранах світу в оперативно-розшуковій, слідчій, судовій діяльності, а також у межах системи кадрової безпеки під час відбору кадрів до різного виду державних інституцій, у тому числі й силових структур, проведення внутрішніх розслідувань та ін. [2, 55].

Багаторічна світова практика застосування поліграфа переконливо доводить, що ПФДЗП відіграють досить специфічну, але важливу роль в житті сучасного суспільства. Вони дозволяють підвищити ефективність заходів, спрямованих на забезпечення кадрової безпеки, боротьбу з корупцією, профілактику та запобігання протиправних дій, розкриття кримінальних злочинів та інше. Аналіз наукової літератури свідчить, що проведення ПФДЗП спрямоване на виконання низки функцій, які, зокрема, і характеризують його соціальне призначення та практичну цінність. До основних (традиційних) функцій ПФДЗП, як правило, належать:

- *кадровий відбір*, який проявляється у виявленні та отриманні ймовірної та орієнтувальної інформації в інтересах підвищення ефективності роботи кадрових органів. Ця функція спрямована на забезпечення кадрової безпеки при підготовці та прийнятті рішень щодо прийому (поновлення) персоналу на роботу

(службу), призначення (переміщення) на посади тощо;

- *перевірка доброчесності та лояльності*, спрямована на забезпечення лояльності та доброчесності як осіб, які приймаються на службу (роботу), так і вже працюючого персоналу;

- *підвищення ефективності проведення службових перевірок, службових та кримінальних розслідувань*, яка проявляється в отриманні й оцінці достовірності інформації, що прямо або опосередковано пов'язана з розслідуванням і необхідна для забезпечення якості та своєчасності його проведення [6, 164–165].

Доцільно також зазначити, що, окрім вказаних традиційних функцій, як свідчить аналіз наукової літератури та світової практики застосування поліграфа, ПФДЗП можуть ефективно використовуватися і для виконання цілого спектру інших функцій, зокрема таких, як:

- *запобігання і профілактика проявів корупції та інших правопорушень серед персоналу*, що досягається за рахунок періодичних перевірок на поліграфі вже працюючого персоналу як в процесі служби (роботи), так під час проведення спеціальних контролюючих та ревізійних заходів;

- *поглиблене вивчення особистості*, яке проявляється у дослідженні особливостей нервової системи опитуваного, оцінці його психофізіологічної стійкості до екстремальних впливів, перевірці професійних якостей та навичок, вивченні мотиваційної сфери і потреб досліджуваного, його психофізіологічної надійності, а також у експрес-оцінці особистісних особливостей опитуваного;

- *отримання нових наукових знань*, яке безперервно здійснює спеціаліст поліграфа під час проведення опитування з метою подальшого використання їх для вдосконалення самої процедури ПФДЗП [6, 164–165]. Як бачимо, вже сам перелік основних функцій ПФДЗП дає підстави стверджувати, що зазначені дослідження спрямовані в першу чергу на забезпечення кадрової безпеки.

У контексті вирішення цих завдань найбільш активно використовується такий вид поліграфологічних досліджень, як кадровий скринінг (від англ. “screen” – просівати, перевіряти на благонадійність),

тобто спеціальна перевірка на поліграфі, що здійснюється з метою оптимізації відбору кадрів, оцінки працюючого персоналу і превентивного виявлення його можливої нелояльності [8].

Необхідно зазначити, що скринінгові перевірки на поліграфі вважаються сьогодні найбільш оптимальним, достовірним й об'єктивно найефективнішим засобом для використання у роботі з кадрами, як з кандидатами на заміщення вакантних посад, так і з працюючим персоналом. Із сукупного валу всіх ПФДЗП, що проводяться у світі, скринінгу належить близько 70%. Це найбільша сфера застосування поліграфа як у державному, так і в приватному секторі [3]. Скринінгові перевірки на поліграфі вважаються сьогодні найбільш оптимальним, достовірним й об'єктивно найефективнішим засобом для використання у роботі з кадрами, як з кандидатами на заміщення вакантних посад, так і з працюючим персоналом. Скринінгові перевірки здійснюються під час укладання трудового договору за ініціативою власника або уповноваженого ним органу (для визначення чи підходить майбутній працівник для виконання конкретної роботи); для роботи з кадрами з метою періодичних (планових) перевірок персоналу; у разі вибіркового (позапланового) перевірок співробітників. Їх проведення дозволяє виявляти інформацію про обстежувану особу, яку вона з певних причин намагається приховати під час проходження обстеження, встановлення факту правдивості чи неправдивості наданих нею відомостей та отримання додаткової інформації про опитуваного [6, 164–165].

Останнім часом активізувалася робота щодо впровадження поліграфа у діяльність Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, Державного бюро розслідувань та інших. Зокрема, результати застосування поліграфа офіційно набули ваги значимих орієнтуючих інформаційних даних для кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських та інших проваджень, а також для забезпечення запитів зацікавлених фізичних (юридичних) осіб. З 2015 року процедуру ОВП

запроваджено і у діяльність Міністерства оборони та Збройних Сил України [5].

Науковим підходом при проведенні ПФДЗП є можливість використання комплексного науково-методичного підходу, що містить різноманіття існуючих різних психологічних теорій на сучасному етапі, за допомогою яких описується природа виникнення значущих психофізіологічних реакцій людини, що виявляються в ході тестування на поліграфі [10]. У межах цього підходу взаємозв'язок між психічними і фізіологічними явищами, які виникають у суб'єкта при дослідженні на поліграфі, є не детермінованим, а ймовірнісним, тобто таким, який знаходиться в прямому причинно-наслідковому зв'язку з правильно побудованими методичними умовами проведення ПФДЗП (загальне ознайомлення з фабулою справи й прийняття рішення судовим експертом про можливість або неможливість проведення дослідження, детальне вивчення всіх матеріалів справи, складання тестових методик після вивчення матеріалів справи, проведення бесіди перед тестом, установка давачів, тестування на поліграфі, бесіда всередині й після тесту).

У психологічній науці виділяються дві основні науково-практичні концепції, що описують психофізіологічні механізми виявлення психологічної установки на приховування досліджуваного значущої інформації. Перша - це теорії, які спираються на мотиваційні та емоційні чинники, як найважливіші детермінанти психофізіологічної диференціації, в яку входять: теорія загрози покарання (threat-of-punishment theory), теорія конфлікту (conflict theory), умовно-рефлекторна теорія (conditioned response theory), фундаментом для якої слугують принципи, відкриті І.П. Павловим при вивченні вищої нервової діяльності. Друга - теорії, що базуються на когнітивних чинниках, пов'язаних зі сприйняттям і переробкою стимулів, що пред'являються досліджуваному, куди входять: теорія активації (arousal theory), діхотомізаційна теорія (dichotomization theory), а так само додаткові психологічні підходи - орієнтаційна теорія (orienting theory) М. Клейнера, польська концепція виявлення слідів пам'яті, російська інформаційна теорія емоцій, запропонована академіком П.В. Сімоновим і т. ін.

При цьому, психологічний аналіз зафіксованих у відеоматеріалах психологічних особливостей комунікативної діяльності досліджуваного, який відтворює у своїй промові й діях подію злочину, дозволяє діагностувати його невербальну поведінку (міміка, пантоміміка, інтонація, гучність, темп мови, особливості візуального контакту й ін.), що відображає особливості психофізіологічного стану людини, який виражається спонтанно, підсвідомо. Співвідношення вербальних і невербальних характеристик комунікативної діяльності в процесі відтворення обставин і обстановки події розглядається як показник конгруентності або неконгруентності спілкування. Конгруентність (від англ. congruence) - справжність, відкритість, чесність; одна з трьох "необхідних і достатніх умов" безустановочної поведінки досліджуваного, спрямованої на надання допомоги слідству у встановленні істини по справі. При цьому її можна констатувати тільки за умови відповідності та взаємодоповнення вербальних і невербальних характеристик учасників комунікативного процесу. Неконгруентності спілкування притаманне протиріччя між вербальною й невербальною сторонами комунікативного послання [4].

Наявність психологічної установки на приховування інформації може виражатися у неконгруентності, внутрішній психологічній суперечливості поведінки досліджуваного, що може проявляється в зовнішніх ознаках психічної напруженості невербальних реакцій. Відтворення досліджуваних обставин, що стосуються предмету розслідування у кримінальному провадженні відбувається шляхом комунікативних алгоритмів, що містять сюжет відтворюваних подій. Кожен сюжетний фрагмент також складається з алгоритмів у вигляді комплексу вербальної й невербальної поведінки та містить як вербальне, так і невербальне метаповідомлення. Психологічний аналіз вербальної й невербальної діяльності досліджуваного, зафіксованої у відеоматеріалах слідчих дій, повинен ґрунтуватися на аналізі сукупності вербальних і невербальних метаповідомлень у вигляді конгруентного або неконгруентного поводження, яке є віддзеркаленням розумових актів досліджуваного.

Отже, сукупний аналіз психологічних особливостей вербальної та невербальної діяльності досліджуваного, виявлення значущих емоційних психофізіологічних реакцій на тестові завдання під час ПФДЗП, а також виявлення протиріч між вербальними й невербальними особливостями інформації, що повідомляється в ході відтворення обставин і обстановки події, зафіксованої у відеоматеріалах слідчих дій, дозволяє підвищити валідність висновку експерта по проведеній експертизі й зіставити між собою отримані результати, які б свідчили на користь існування (чи відсутності) у свідомості підекспертного внутрішньо суперечливих моделей поведінки, а саме наявності психологічної установки на приховування обставин вчиненого кримінального правопорушення.

Невербальний спосіб комунікації у своїй сутності передбачає взаємодію співрозмовників без використання слів, за допомогою впливу одне на одного, під час чого здійснюється передача інформації такими засобами, як міміка, жести, пантоміміка та ін. Тобто інструментом спілкування є людське тіло, що володіє різними формами самовираження, зокрема і під дією емоцій. Отже, як відомо, на людину впливають такі емоції, як страх, відчуття провини, хвилювання, радість тощо. Чим сильніші емоції, тим імовірніше, що особа проявить невербальні ознаки. Наприклад, особи, які бояться, що їхній обман буде викрито, намагатимуться показати себе правдивими, що створює деякий дискомфорт у їхній поведінці, позбавляючи її гнучкості, але відсоток втрати інформації під час спілкування в такому стилі складає 40%, що досить великим при оцінці достовірності інформації.

Своєю чергою, страх автоматично проявляється підняттям і зведенням досередини брів, підняттям верхніх повік і напруженням нижніх. Однак, не бажаючи показати свій страх, брехун буде пригнічувати вирази цих емоцій, що часто вдається зробити успішно за секунди. Це показує – хоча б на долю секунди – вираз обличчя брехуна і уможливорює розкриття обману [9].

У переважній більшості люди поводяться чесно і та брехня, з якою ми стикаємось кожного дня, є лише

соціальною, покликаною оберігати нас від правдивих відповідей на небажані побутові питання, ті які суб'єктивно сприймаються, як загрозливі. Однак, коли йдеться про серйозні речі, важливими є правильна оцінка і ступінь правдивості повідомленої інформації, домогтися чого вкрай складно. Упродовж тривалого часу люди намагалися розпізнавати обман, застосовуючи різноманітні способи та методи. Тимчасом, правда полягає в тому, що брехню виявити вкрай складно. Спостерігаючи за співрозмовником, як правило, ми не акцентуємо увагу на ступені усвідомленості та щирості походження жесту, зокрема мімічного. Оратор жестикулює або свідомо, або робить це несвідомо. Результат проявленого невербального руху залежить не від того, який сигнал відправив співрозмовник, а від того, який сигнал ми сприйняли. Стежачи за діями, часто люди не розрізняють основних знаків від випадкових, адже випадкові значно інформативніші, оскільки суб'єкт не сприймає їх як знак і не намагається нівелювати.

Інтерпретація жестів, міміки, поз і інших невербальних компонентів спілкування, повинна здійснюватися в контексті усієї ситуації. Саме на невідповідності змісту висловлення з його зовнішніми проявами (неконгруентність) будуються припущення про нещирість. Так, заява типу "мені це дуже цікаво" у комбінації з "відсутнім", поглядом, перехрещеними руками й ногами або іронічною посмішкою, дозволяють діагностувати нещирість.

Назагал П. Екман виокремлює три основні способи фальсифікованого виразу обличчя: асиметрію, тривалість і несвоечасність емоційної картини. Під час асиметрії емоція проявляється на одній половині обличчя дещо сильніше, ніж на другій, вони важко помітні, однак часто зустрічаються. Асиметрія з'являється лише тоді, коли вираз обличчя є зумисне фальшивим, зробленим «на замовлення». Тобто, якщо під час розмови у суб'єкта проявляється багато асиметричних виразів обличчя, то, ймовірно, це сфабриковані, нещирі емоції. Проте необхідно пам'ятати, що наявність асиметрії не завжди є доказом нещирості, так само як і її відсутність. Можливо, вона просто не була помічена.

Спиратися треба на кілька ознак обману, вирази обличчя повинні супроводжуватися голосовими інтонаціями, жестами та словами.

Одна з вагомих ознак того, що особа говорить неправду, є тривалість. Як було описано раніше, істинні реакції проявляються короткими спалахами по кілька секунд, часто змінюючись одна за одною. Якщо тривалість реакції становить більше десяти секунд, це однозначно фальшива реакція, якщо ж більше п'яти, то ймовірність зчитування фальшивої емоції досить висока. Винятками є шалена лють, глибока депресія чи екстаз.

Поява і зникнення емоційних проявів на обличчі можуть бути як різкими, так і поступовими, що прямо залежить від умов середовища. Скажімо, кожен із нас може легко зобразити радість, витиснути зі себе посмішку, однак правдоподібно прив'язати її появу і зникнення з тонкощами контексту дуже важко, саме це видає її фальш. Несвоечасність виразу обличчя стосовно мови, інтонації чи рухів тіла є наступною ознакою обману.

Незважаючи на впевненість багатьох людей у тому, що вони можуть легко контролювати вираз свого обличчя, насправді зробити їм це не так просто. Людське обличчя має численні мімічні ознаки, одні з яких висвітлюють приховані почуття, інші вказують на сам факт приховання чогось, ще інші – свідчать про фальшування виразу. Далеко не кожен емоційний вираз підходить на роль маски, проте брехун швидше використає маску, аніж просто приховає емоції, оскільки її реалізація суб'єктивно видається легшою. Наприклад, найпростіший і найпоширеніший спосіб маскування – це посмішка, яку особливо часто застосовують для приховання негативних емоцій, однак забувають, що посмішка прикриває нижню половину обличчя, залишаючи відкритими для читання очі й верхню частину.

Невербальна мова є продуктом діяльності підсвідомості, а підсвідомість «брехати не вміє». Крім того, вона не знає, що таке відтінки, контексти чи подвійний зміст, тому невербальні ознаки відображають істинне відношення оратора як до того, що він розповідає, так і до слухача.

Зазвичай, джерелом інформації, які дають нам очі, є напрямок погляду. Якщо погляд спрямовано донизу, це ознака суму, вбік – відраза, вниз і вбік – провини чи сорому. Проте брехун, відчуваючи провину за свою брехню, намагатиметься не відводити погляду, або ж навіть демонструватиме ознаки «чесного погляду», дивлячись прямо в очі. Якщо перед особою раптом виникає подразник, що починає їй подобатись, то її зіниці помітно розширюються, а якщо ні, то навпаки – звужуються. Ні для кого не є таємницею, що свідомо контролювати зміну діаметра зіниці неможливо, реакція на подразники відбувається практично миттєво, тобто за долі секунди. Коли людина збуджена, захоплена чи здивована, її очі відкриваються більше, якщо ж навпаки – примружують. Цей рефлекс обумовлений тим, що, розкриваючи ширше очі, особа дає можливість мозку отримати більше візуальної інформації, і якщо мозок вважатиме цю інформацію загрозовою, то зіниці відразу звужуться. Якщо максимального звуження зіниць буде недостатньо, то суб'єкт почне примружуватися, підсвідомо захищаючись. Тому можна сказати, що за допомогою невербальної поведінки можна оцінити достовірність інформації. Більшість людей здатні ідентифікувати нещирість із імовірністю не вище 60%. Звідси можна сказати, що не кожній людині це підвладно і щоб навчитися даної техніки потрібен не один рік постійного навчання.

В останнє десятиліття активно розвивається напрямок оцінки правдивості відповідей, заснований на реєстрації руху очей. Дана методика, що носить назву айтрекінг, має низку переваг, пов'язаних з тим, що окуломоторні реакції можна фіксувати дистанційно, ситуація оцінки є більш комфортною для респондента, а також із тим, що окорухова активність тісно пов'язана з когнітивною складовою процесу приховування інформації. Ця методика виявилася ефективною при виявленні помилкових відповідей в завданнях впізнання знайомих об'єктів.

Якщо ж звернутися до визначення айтрекінг можна зрозуміти, що це високоякісний запис руху очей,

співвіднесення з демонстративним зображенням [12], за допомогою якого визначають координати погляду («точки перетину оптичної осі очного яблука і площини об'єкта, що спостерігається, або екрану, на який встановлюється деякий зоровий подразник»). Для відстеження очей використовується кілька методів. Найпопулярніший – по кадровий аналіз відео зйомки очей, також використовуються контактні методи, такі як електроокулографія.

Методика айтрекінг ставить перед собою завдання збору та аналізу даних про те, як рухаються очі. Іншими словами, айтрекінг намагається вивчити, як, наприклад, рухаються очі під час читання, або при перегляді візуальних стимулів. Вивчення руху очей також необхідне при діагностуванні неврологічних захворювань, дослідженні абстрактного мислення людини, в юзабіліті-дослідженнях сфери маркетингу, для розуміння фундаментальних основ процесів сприйняття, механізми уваги і мовлення [12].

Отже ефективне використання айтрекерів вимагає від експериментатора знань загальних принципів конструкції апаратури, способів реєстрації положень рухів очей і їх похибок, принципів графічного відображення даних. Однак навіть ці знання не гарантують наукову обґрунтованість одержуваних окулограм – необхідна перевірка апаратури у реальних умовах, в практиці реальних досліджень, співставлення результатів з поліграммами ФДЗП.

Висновки та перспективи подальших досліджень: Отже проблема виявлення детекції брехні є досить актуальною. Дослідники на теперішній час створили такі нові технології, як поліграф, eyedetect, інфрачервона камера, що значно покращують сучасний стан та перспективи оцінки достовірності повідомленої інформації. Разом з цим, робота на сьогоднішній день ще ведеться. Перспективними напрямками в даній сфері можна вважати впровадження системи айдетект в роботу поліграфа, для кращої оцінки достовірності інформації.

Список використаних джерел

1. Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи [Текст]: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 листоп. 2015 р.). – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 244 с.
2. Волик А.М. Популярні питання про поліграф [Електронний ресурс] / А.М. Волик. – Режим доступу: <http://yason.kiev.ua/uk/fag-detectori-1.html>.
3. Егорова Т.М., Слипец Е.А. Особенности судебнопсихологической экспертизы коммуникативной деятельности, зафиксированной в материалах видеозаписи процессуальных действий // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Х.: Право, 2012. – Вип. 12. – С. 464-467.
4. Застосування психофізіологічних досліджень персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони та Збройних Силах України: навч.-метод. посіб. / [В.М. Малюга, С.П. Гришин, М.Д. Кузьменко та ін.]; за заг. ред. В.М. Малюги. – К.: НМЦ КП МО України, 2018. – 294 с.
5. Звіт про науково-дослідну роботу “Удосконалення методики проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України” у 2-х частинах / НМЦ КП МО України. – Держ. реєстр. номер 0116U000633. – К., 2016. – 460 с.
6. Знаков В. В. Понимание в мышлении, общении, человеческом бытии / В. В. Знаков. – М.: Институт психологии «РАН», 2007. – 479 с.
7. Князев В. Полиграф и его практическое применение: Учеб. пособие / Владимир Князев, Георгий Варламов. – М.: “Принт-Центр”, 2012. – 859 с.
8. Наварро Д. Я вижу о чем вы думаете / Д. Наварро, М. Карлинс; пер. с англ. О. Г. Белошеев. – Минск: Попурі, 2009. – 336 с.
9. Назаров О.А. Пам’ятка судді щодо нормативно-правової обґрунтованості проведення судової психологічної експертизи з використанням поліграфу. Інформаційний лист. – Одеса: НДЕКЦ при ГУМВС України в Одеській області, 2013. – 18 с.
10. Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика: збірка статей / за заг. ред. В.О. Шаповалова. – К.: Освіта України, 2017. – 220 с.- (Серія: Бібліотека Колегії поліграфологів України).
11. Походай М.Ю. Роль системы внимания в порождении речи / М.Ю. Походай, А.В.Мячиков // МЕТОД: Московский ежегодник трудов из обществоведческих дисциплин.– 2016. – Режим доступа: <https://www.hse.ru/news/communication/181116160.html>
12. Калька Н.М., Цивінська М.В., Зубач І.М. Детекція брехні у спілкуванні: соціально-психологічний аспект: навч.-метод. Посібник / Н.М.Калька, М.В. Цивінська, І.М. Зубач. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 120с.

References

1. Vykorystannia polihrafa v pravookhoronni diialnosti: problemy ta perspektyvy (The use of polygraph in law enforcement activity: problems and perspectives) [Tekst]: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 7–8 lystop. 2015 r.). – K.: Nats. akad. vnutr. sprav, 2015. – 244 s. (in Ukrainian).
2. Volyk A.M. Populiarni pytannia pro polihraf [Elektronnyi resurs] / A.M. Volyk. – Rezhym dostupu: <http://yason.kiev.ua/uk/fag-detectori-1.html>.
3. Ehorova T.M., Slypets E.A. Osobennosti sudebnopsykhologicheskoi ekspertyzy kommunykativnoi deiatelnosti, zafyksirovannoi v materyalakh vydeozapysy protsessualnykh deistvyi // Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky: Zb. mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Kh.: Pravo, 2012. – Vyp. 12. – S. 464-467.
4. Zastosuvannia psykhoфизиологичных doslidzhen personalu z vykorystanniam polihrafa u Ministerstvi oborony ta Zbroinykh Sylakh Ukrainy: navch.-metod. posib. / [V.M. Maliuha, S.P. Hryshyn, M.D. Kuzmenko ta in.]; za zah. red. V.M. Maliuhy. – K.: NMTs KP MO Ukrainy, 2018. – 294 s.
5. Zvit pro naukovo-doslidnu robotu “Udoskonalennia metodyky provedennia opytuvannia personalu z vykorystanniam polihrafa u Ministerstvi oborony Ukrainy ta Zbroinykh Sylakh Ukrainy” u 2-kh chastynakh / NMTs KP MO Ukrainy. – Derzh. reiestr. nomer 0116U000633. – K., 2016. – 460 s.
6. Znakov V. V. Ponymanye v myshlenyy, obshchenyy, chelovecheskom bytyu / V. V. Znakov. – M.: Ynstytut psykholohyy «RAN», 2007. – 479 s.
7. Kniazev V. Polyhraf y eho praktycheskoe prymenenye: Ucheb. posobyе / Vladymyr Kniazev, Heorhyi Varlamov. – M.: “Prynt-Tsentr”, 2012. – 859 s.
8. Navarro D. Ya vyzhu o chem vy dumaete / D. Navarro, M. Karlyns; per. s anhl. O. H. Belosheev. – Mynsk: Popury, 2009. – 336 s.
9. Nazarov O.A. Pamiatka suddi shchodo normatyvno-pravovoi obgruntovanosti provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy z vykorystanniam polihrafu. Informatsiinyi lyst. – Odesa: NDEKTs pry HUMVS Ukrainy v Odeskii oblasti, 2013. – 18 s.

10. Otsinka dostovirnosti: naukovi doslidzhennia ta praktyka: zbirka statei / za zah. red. V.O. Shapovalova. – К. : Osvita Ukrainy, 2017. – 220 s.- (Serii: Biblioteka Kolehii polihrafolohiv Ukrainy).
11. Pokhodai M.Iu. Rol systemy vnymaniya v porozhdenyy rechy / M.Iu. Pokhodai, A.V.Miachykov // METOD: Moskovskiy ezhehodnyk trudov yz obshchestvovedcheskykh dystsyplin.– 2016. – Rezhym dostupa: <https://www.hse.ru/news/communication/181116160.html>
12. Kalka N.M., Tsyvinska M.V., Zubach I.M. Detektsiia brekhni u spilkuvanni: sotsialno-psykholohichniy aspekt: navch.-metod. Posibnyk / N.M.Kalka, M.V. Tsyvinska, I.M. Zu-bach. –Lviv: LvDUVS, 2017. –120s.

Резюме

Кузьменко М. кандидат психологических наук,
НМЦ КП МО Украины

Сеткарь И. ВІКНУ імені Тараса Шевченка

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ОЦЕНКИ ДОСТОВЕРНОСТИ
СООБЩАЕМОЙ ИНФОРМАЦИИ**

В статье раскрываются аспекты современного состояния и перспектив оценки достоверности сообщаемой информации. Происходит увеличение количества психологических исследований, методов их проведения, новейших технологий для улучшения верификации достоверности информации. В настоящее время используются такие современные технические средства как полиграф, EyeDetect, инфракрасная камера и другие.

Ключевые слова: оценка достоверности; полиграф; психологические методы; ложь; неконгруэнтность; психофизиологические механизмы.

Summary

Kuzmenko M. philosophy doctor in psychology
Scientific and Methodical Center of Personnel Policy of the
Ministry of Defense of Ukraine

Sitkar I. Military Institute of Taras Shevchenko National University

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THE REPORTED INFORMATION ASSESSMENT

Introduction. *The article reveals aspects of the current state and prospects of assessing the credibility of the reported information. There is an increase in the number of psychological research methods, new technologies for improvement the verification of the information accuracy. The development of the empirical sciences of today has given rise to the development of various, means, methods, ways, and technologies of "lie detection", which are currently used to achieve this goal by different technical means.*

*At the same time, the issue of assessing the credibility of the reported information is still relevant and has not been fully investigated to date. For this reason, the **purpose** of the article is to analyze the current state and identify perspective technologies for assessing the credibility of the reported information. Scientific **methods** as the analysis, conceptualization, synthesis and systematization were used to achieve the purpose of the article.*

Results. *Specialists in the field of analysis and prediction of human behavior have paid particular attention to the of instrumental credibility assessment methods, recently based on psychophysiology and include such hardware as encephalograph, MRI, polygraph and eye tracker and more. This is driven by researchers' aspirations to deal with highly credible criteria and metrics, although finding and establishing objective relationships remains a challenge. The long-standing world practice of polygraph use proves that PDD play a rather specific but important role in the life of modern society. The main (traditional) functions of PDD, as a rule, include: - personnel selection; integrity and loyalty checks; increasing of efficiency of carrying out of service investigations (inspections). The following are optional features: prevention and prophylaxis of corruption and other offenses among staff; in-depth study of personality; gaining new scientific knowledge.*

Originality. *Significant methods of assessment of reliability, which are based on new knowledge and include new technological solutions, such as eye tracker or image recognition technology, are becoming widespread. A large number of new (and re-processed existing) metadata becomes possible to analyze with the emergence of a flexible, sometimes self-improving, software product (algorithm)*

Conclusion. *Creation of new technologies and improvement of existing ones, open up new opportunities in solving the problems that are facing the specialists. Significant improvement can be achieved through a specific combination of different methods (approaches) to assessing the credibility of the reported information. The promising directions in this area can be considered the introduction of complex systems of remote assessment of reliability and improvement of the existing mathematical apparatus.*

Key words: credibility assessment; polygraph; psychological methods; lie; incongruence; psychophysiological mechanisms.